

Werksessie Delta Atelier. Beeld: Sabine van der Vooren

Ontwerpatelier voor de Delta: met een open blik álles verkennen

In 2025-2026 werkten experts uit diverse disciplines samen via ontwerpend onderzoek aan langetermijnsenario's voor de regio Rijnmond-Drechtsteden. Het leverde belangrijke bouwstenen op voor de herijking van de regionale Voorkeursstrategie van het gelijknamige Deltaprogramma. Deltanieuws ging hierover in gesprek met twee betrokkenen: Marlies van der Maarel, stedenbouwkundige en planoloog bij de gemeente Rotterdam, en landschapsarchitect Dirk Sijmons, emeritus-hoogleraar aan de TU Delft en Nederlands eerste Rijksadviseur voor het Landschap.

Dirk Sijmons en Marlies van der Maarel Beeld: Sabine van der Vooren

Dirk Sijmons is landschapsarchitect en studeerde aan de TU Delft. In 1990 was hij een van de drie grondleggers van H+N+S Landschapsarchitecten. De laatste jaren is hij als adviseur aan H+N+S verbonden, onder andere voor projecten als Eo Wijers prijsvraag en het IABR 2016 project '2050 An Energetic Odyssey'. Hij is een van de 'Ateliermeesters' in het ontwerpend-onderzoeksprogramma (zie kader).

Marlies van der Maarel is stedenbouwkundige (Academie van Bouwkunst) én planoloog (Radboud Universiteit). Ze werkt bij de gemeente Rotterdam aan strategische vraagstukken in het ruimtelijk-sociale veld. De natuur, het landschap(sontwerp) en cultuurhistorie zijn belangrijk en haar focus ligt op ruimtelijk, maatschappelijk en persoonlijk onderzoek en beleidsvorming. Ze is 'Ateliermeester/projectleider' namens de opdrachtgevers.

Waar onze grootste rivieren, de kuststreek en de Noordzee elkaar ontmoeten, ligt de regio Rijnmond-Drechtsteden. Hier vind je uitgestrekte havengebieden, industrie en infrastructuur, drukbevolkte steden én unieke deltanatuur die nauw met elkaar vervlochten zijn. Juist die complexiteit maakt de regio extra kwetsbaar voor zeespiegelstijging en andere gevolgen van klimaatverandering. Hoe ga je om met zoveel belangen? Hoe maak je nú keuzes die ook over een eeuw – of twee – nog de juiste zijn?

Die vragen zijn cruciaal tijdens de herijking van de Voorkeursstrategie Rijnmond-Drechtsteden die voor dit voorjaar op de agenda staat, als onderdeel van de zesjarige cyclus van het Deltaprogramma. In dat kader zijn allerlei onderzoeken uitgevoerd. Parallel daaraan vond een bijzonder proces plaats: ontwerpend onderzoek in een zogeheten Atelier, onder de paraplu van de Internationale Architectuur Biënnale Rotterdam (IABR). Deze organisatie benadert urgente maatschappelijke transitieopgaven vanuit architectuur en stedenbouw.

IABR Ontwerpatelier

Het IABR Atelier Deltaprogramma Rijnmond-Drechtsteden 2100 stond onder leiding van Ateliermeesters Dirk Sijmons en Lodewijk van Nieuwenhuijze, en junior curator en 'generationele dwarsdenker' Jelmer Teunissen. Drie ontwerp bureaus waren betrokken: De Urbanisten, H+N+S Landschapsarchitecten en PosadMaxwan. Het opdrachtgevend ambtelijk kernteam bestond uit gemeente Rotterdam, gemeente Dordrecht, provincie Zuid-Holland, het Havenbedrijf en Deltaprogramma Rijnmond Drechtsteden (DPRD).

Waarom is er gekozen voor deze ontwerpende aanpak?

Dirk: "In Rijnmond-Drechtsteden mengt de opgave rond zeespiegelstijging zich ook nog eens met een industrieel havencomplex dat sterk in transitie is: het wil blijven meedoen aan de globaliserende economie terwijl we aanlopen tegen onze planetaire grenzen. De waterveiligheidsopgave is daarbij nauw verbonden aan opgaven in allerlei andere sectoren. Het is een supercomplexe opgave, een *wicked problem*, waarvoor de gangbare methoden en wetenschap eigenlijk niet toereikend zijn. Juist voor dat soort problemen is het ontwerpend onderzoek van IABR bedoeld: om langs álle lijnen te kijken wat de hoeken van het speelveld zijn."

Marlies: "Als we blijven doen wat we nu doen, dan gaat het op een gegeven moment mis. In overheidsland zijn we geneigd niet al te ver vooruit te kijken, en het liefst de huidige systemen steeds een beetje op te rekken. Dat hebben we heel lang gedaan, maar nu lopen we tegen de grenzen aan. We moeten op een bepaald moment overstag, naar een ander systeem. Uitzoeken wannéér je dat uiterlijk moet doen, en hoe dan: daarvoor is ontwerpend onderzoek een heel goede methode."

Dirk: "Bij ontwerpend onderzoek sluit je niets bij voorbaat uit. Je onderzoekt allerlei denkrichtingen. Dan komen er soms dingen omhoog die pas veel later bruikbaar blijken – en die je anders gemist zou hebben."

'Juist als je over de héél lange termijn nadenkt, moet je out-of-the-box durven denken'

Werk sessie Delta Atelier. Beeld: Sabine van der Vooren

Marlies: “Zo’n ontwerpatelier biedt een veilige context waarin je vanuit veel verschillende disciplines naar een probleem kunt kijken, en vrijuit kunt filosoferen, zonder dat je het meteen bestuurlijk maakt. Anders gaan er meteen belangen meespelen die bepaalde denkrichtingen uitsluiten. Échte innovatie is erbij gebaat dat je ook de opties onderzoekt die pijn zouden kunnen doen. En juist als je over de héél lange termijn nadenkt, moet je out-of-the-box durven denken.”

Welke denkrichtingen zijn er besproken?

Marlies: “Het Rijk werkt met de vier denkrichtingen die door Deltares zijn geformuleerd, variërend van een geheel technologische oplossing – zeewaarts bouwen – naar een oplossing waarbij je de zee grotendeels zijn gang laat gaan: meebewegen. Die twee uitersten hebben wij niet uitgewerkt. Wij zijn wat meer in het midden gaan zitten met een gesloten en een open variant, losjes gebaseerd op de twee ‘middelste’ denkrichtingen van Deltares. Die gesloten variant bouwt op dijken en sluisen; de open variant is vernieuwend – en niet naïef of passief – omdat ook hier oplossingen als intelligente stormvloedkeringen, verondieping van de rivier en meegroeidijken een rol spelen. Ik ben ongelooflijk trots dat de waterwereld de moed heeft gehad om zich ook open te stellen voor die tweede benadering.”

Dirk: “Wij constateerden: iedereen denkt dat we de huidige strategie nog wel een tijdje kunnen aanhouden. Maar houdt dit ook nog stand bij 2 meter zeespiegelstijging? Ons is letterlijk gevraagd naar die situatie te kijken. Een soort *crashtest* van de regio – waarbij het niet uitmaakt of we het nu hebben over 2100 of 2150. Wij hebben zelfs het vergezicht van 5 meter zeespiegelstijging in het achterhoofd gehouden. Daar hebben we het jaartal 2200 aan geplakt.”

Hoe zien die twee uitgewerkte denkrichtingen eruit?

Dirk: “Bij de gesloten variant zouden we de riviermondingen vooral afsluiten. Dan krijg je de zogeheten Deltapolder, met een systeem van omdijkte polders en sluisen. Bij de open variant zouden we het estuariene karakter – dus het karakter van de natuurlijke overgangen tussen land en zee – zoveel mogelijk herstellen en verbeteren. Daarbij vertrouwen we op de natuurlijke processen van opslibbing en vegetatiegroei om dat slib vast te houden.”

Marlies: “Wij hebben laten zien dat die twee strategieën zich allebei kunnen ontwikkelen vanuit de het oprekken van de huidige strategie.”

Werkessie Delta Atelier. Beeld: Sabine van der Vooren

Dirk: “Maar we hebben wel nagedacht over wanneer je dan uiterlijk tussen die beide zou moeten kiezen. Want beide varianten hebben een enorme aanrijtijd, zowel technologisch, economisch, als vooral ook sociaal. De twee écht extreme denkrichtingen zou je overigens nog vanuit die middelste twee kunnen ontwikkelen.”

Hoe zijn jullie te werk gegaan?

Marlies: “We hebben de breedte opgezocht door naar cruciale belangen te kijken. Ten eerste de havenconomie. Een gesloten strategie zou, gezien de te passeren sluisen, heel beperkend zijn voor zowel de grootste containerschepen als de minder diepe binnenvaart. Je zou de bereikbaarheid van het havensysteem dus fundamenteel moeten herzien, met ook een heel nieuw systeem van overslag, en dat vraagt enorm veel. Iets wat je niet op een achternamiddag herziet. Dan is er het effect op de stedelijke gebieden die nu buitendijks liggen. En het effect op zoetwaterbeschikbaarheid. Voor de open strategie blijken we natuurlijke zoetwatersystemen, zoals oude kreken, als startpunt te kunnen nemen voor doorontwikkeling. De gesloten polderstrategie is in zijn geheel één groot zoetwatergebied geworden. En ten slotte zijn er verstedelijking en natuur. In een bedijkte ‘Polderstad aan rustig water’ is verstedelijking misschien iets makkelijker dan in de open variant. Maar je kunt je ook een open metropool voorstellen met daarin getijdenatuur die veel meer oerqualiteiten heeft dan het zoete, gecontroleerde water.”

Dirk: “Het rapport ‘Meegroeien met de Zeespiegel’, dat is aangeboden aan de deltacommissaris op het Nationaal Deltacongres in november 2025, concludeert dat het in principe kan lukken om onze belangrijkste waterkeringen op natuurlijke wijze te laten meegroeien. Dat is een ongelooflijke conclusie, die ook omarmd is tijdens het Nationaal Deltacongres. In de Ooster- en Westerschelde kun je het je misschien makkelijker voorstellen, maar wij hebben in onze studie laten zien dat het óók in Rijnmond-Drechtsteden toepasbaar is. En we schaatsen dus niet op dun ijs: het genoemde rapport geeft een gedegen fundament.”

Marlies: “Mensen zetten heel vaak ecologie en economie tegenover elkaar, maar hier zie je dat ze kunnen samengaan.”

Eindpresentatie Atelier Delta Rijnmond-Drechtsteden 2100. Beeld: Jacqueline Fuijkschot

Het klinkt alsof jullie zelf een voorkeur hebben voor die open variant.

Marlies: “Nee, hier wil ik echt even heel precies in zijn: wij hebben neutraal naar de beide richtingen gekeken. Het ging ons om het zorgvuldig in kaart brengen van de argumenten die van belang zijn in een afweging. En ook nu, in onze presentatie van de resultaten, zijn we niet vooropgezet. We willen wel benadrukken dat de open variant, met natuurlijke slibaangroei, een gelijkwaardig alternatief is. Niet zomaar iets frivools, of iets wat nooit zou werken. We presenteren ze dus ook echt náást elkaar. Dan pas zie je de verschillen.

Dirk: “Maar het is aantrekkelijk: als je dit goed aanpakt, dan kunnen we een natuur wakker kussen die we niet als een kasplantje hoeven te beschermen, maar die óns juist gaat beschermen. De rollen worden omgekeerd.”

Marlies: “En bestuurlijk is het zo dat je wel kunt doorgroeien van een open naar een dicht systeem, maar niet andersom. Dus als we nu alle pijlen richten op de poldervariant, dan snijden we de natuurlijke route af.”

En hoe zit het met de kosten?

Marlies: “Dat is niet makkelijk te zeggen, want het hangt ervan af door wiens bril je kijkt. Het gaat hier om meer dan de praktische kosten van het hoogwaterveilig maken. Ook landbouw en natuur hebben waarde.”

Dirk: “Er zijn veel waarden die niet in geld uit te drukken zijn. Dat geldt ook voor waterveiligheid. Mensenlevens. Maar als je puur kijkt naar de technologische kosten, dan zitten de beide denkrichtingen in dezelfde orde van grootte. Qua waterveiligheid scoort de open variant zelfs iets beter: zo’n natuurlijk systeem is heel robuust. En áls het overspoelt, dan vallen er minder doden dan bij het doorbreken van een zuiver technische kering.”

Werk sessie Delta Atelier. Beeld: Sabine van der Vooren

Hoe verhoudt dit werk zich tot de herijking van de Voorkeursstrategie voor deze regio?

Dirk: “Dit onderzoek is één van de bouwstenen voor de herijking. De bestuurders hebben hier al kennis van genomen in hun fase van oriëntatie en oordeelsvorming. Deze denkrichtingen zijn duidelijk geland in de stukken. Dit voorjaar nemen de bestuurders dit dus mee in hun aanbevelingen aan de deltacommissaris. En dat is mooi: we hebben nog maar maximaal drie van deze herijkingscycli voordat we de knoop moeten hebben doorgehakt. Die tijd moeten we nuttig gebruiken. We moeten niet achteroverleunen. Er moet een gedegen onderzoeksprogramma worden opgezet dat waterveiligheidsvraagstukken koppelt aan de reorganisatie van het havencomplex en aan de sociale en ruimtelijke ontwikkelingen in de bredere regio. Zodat we niet straks constateren dat we te laat zijn om het roer om te gooien.”

Marlies: “Want let wel, bij beide denkrichtingen gaat de uitvoering ongeveer tien keer zoveel kosten als het hele programma Ruimte voor de Rivier. Weliswaar uitgesmeerd over een langere termijn, maar dit vraagt om een enorm goede voorbereiding, begeleiding en coördinatie. Dat kun je niet puur bureaucratisch aanpakken. Je hebt er een Deltaprogramma voor nodig – en een heel goede samenwerking met vertegenwoordigers van ruimtelijke belangen. En het belangrijkste is dat het pad geen rechte lijn is. Je kiest wel een hoofdkoers, maar die zal adaptief moeten zijn.”

Hoe gaat het nu verder?

Dirk: “Nu ligt de bal eerst bij de regiobestuurders, die hun aanbevelingen gaan doen, en dan bij de deltacommissaris. Onze rol was het vertellen van de enthousiasmerende verhalen over een wereld die mogelijk is als je een bepaalde strategie kiest.”

Marlies: “Wij hebben in elk geval het aspect van de héél lange termijn flink in de schijnwerpers gezet. Net als het concept ‘no regret’: dat je nu in onze regio geen dingen doet waar je later spijt van krijgt.”

Dirk: “De geschiedenis van de zeespiegelprognoses heeft laten zien: het komt eerder en het komt hoger. We moeten serieus rekening houden met extreme scenario’s. En de onzekerheid niet als een zwak punt te beschouwen, maar een adaptieve strategie omarmen.”

Marlies: “En mag ik nog even reclame maken? Op 17 september 2026 opent de tentoonstelling van de IABR, *Systems of Support*, waarin dit gedachtegoed heel mooi naar voren komt.”

Meer informatie:

- [Atelier Delta Rijnmond-Drechtsteden 2100](#) van de Internationale Architectuur Biënnale Rotterdam (IABR)
- [Eindrapport IABR Atelier Delta Rijnmond-Drechtsteden 2100](#)
- [IABR en eerdere biënnales](#)
- IABR-tentoonstelling [Systems of Support](#), september-november 2026
- Overkoepelend rapport '[Ruimte voor zeespiegelstijging](#)' door het wetenschappelijk consortium onder leiding van Deltares (november 2025)